Archeologienota: Het bureauonderzoek aan de Wolstraat-Burchtstraat te Herentals

Vanessa Vander Ginst

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het bureauonderzoek aan de Wolstraat-Burchtstraat te Herentals

Vanessa Vander Ginst

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeologienota: Het bureauonderzoek aan de Wolstraat-Burchtstraat te Herentals

Initiatiefnemer:	H & D INVESTMENT GROUP BTW BE 0819 868 744 Wolstraat 18 2200 Herentals
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel p. 1

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek… p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens p. 3
1.1.2 Archeologische voorkennis p. 5
1.1.3 Onderzoeksopdracht p. 5
1.1.4 Werkwijze p.18
1.2 Assessmentrapport p. 18
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied p. 18
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied p.22
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied p.29
1.3 Controleboringen p. 30
1.4 Datering en interpretatie p.35
1.5 Synthese p.36

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen p.38
2.1 Administratieve gegevens p.38
2.2 Gemotiveerd advies p.39
2.3 Programma van maatregelen p.40

Bibliografie

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017L154

Aanleiding: De archeologienota werd opgemaakt voor de herinrichting van een circa 3035 m^2 groot terrein in Herentals met sloop en nieuwbouw en gedeeltelijke restauratie. Het projectgebied valt binnen de grenzen van de historische stadskern (archeologische zone) van Herentals zoals die is afgebakend door Onroerend Erfgoed.

Daarmee ressorteert het project onder de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m2 of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 300m2 of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones.

Vigerende wetgeving: Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk.

Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst OE/ERK/Archeoloog/2015/00030, Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Herentals, Wolstraat-Burchtstraat (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x= 182664, y= 208113 punt 2: x= 182730, y= 208175 Herentals, Afd. 2, Sectie G, percelen 56P, 58C2, 58E2, 59A2, 59Z, 60D, 61K, 62P, 62V en 62W (fig. 1.3)[1]
Periode uitvoering:	17/19-12-2017
Relevante termen:	Stadskernonderzoek
Verstoorde zones:	wellicht de reeds onderkelderde gebouwen.

[1] Net voor de indiening van deze archeologienota werd de afbakening van het projectgebied nog licht gewijzigd in die zin dat de drie rijhuisjes in het noordwesten van het projectgebied (Wolstraat 37, 39 en 41-percelen G59b2, G58h2 en G58b2) niet meer opgenomen worden in de vergunningsaanvraag. Aangezien deze wijziging niet wezenlijk is voor de inschatting van de te nemen maatregelen, werden niet alle plannen opnieuw opgemaakt. Enkel op het kadasterplan (fig. 1.3) werd de afbakening aangepast (in blauw de nieuwe afbakening, in rood de voormalige afbakening).

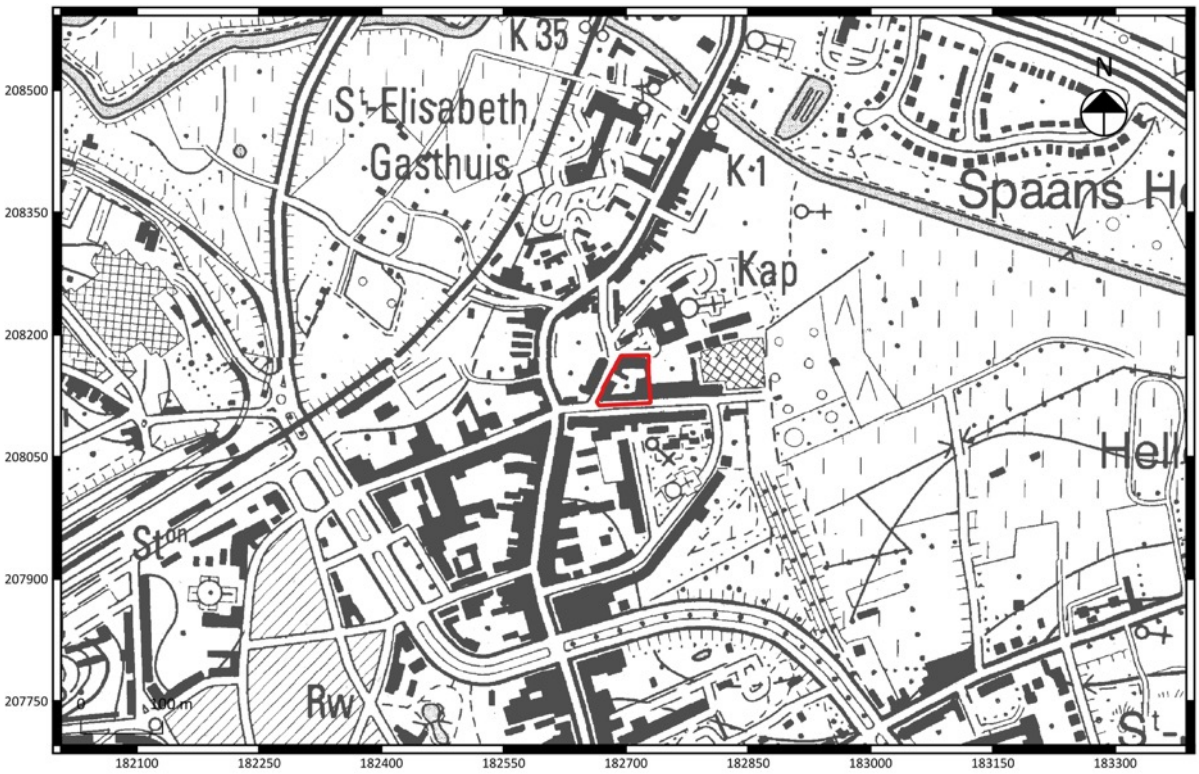

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

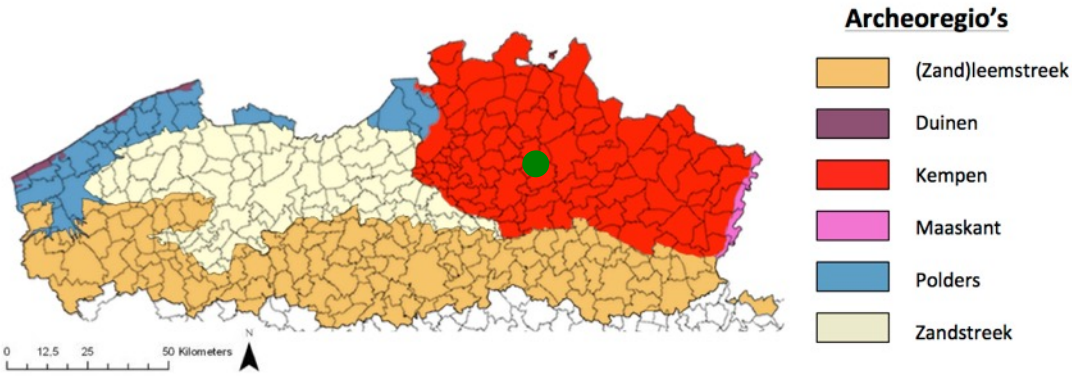

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's[2].

[2] https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie

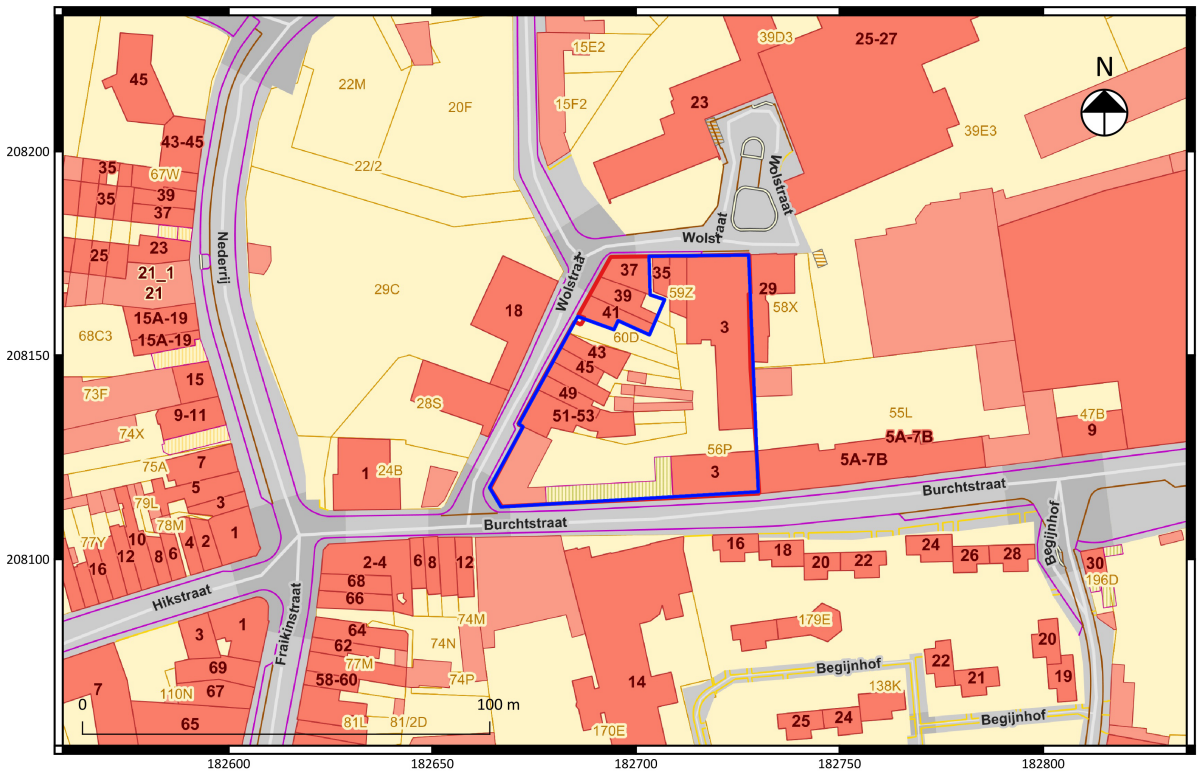

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS). In blauw de correcte afbakening overeenkomstig deze op de huidige bouwaanvraag, in rood de voormalige afbakening.

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op een terrein, de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.
De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke fasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.

- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen worden omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden
Geen

Beschrijving bestaande toestand[3]
Het projectgebied situeert zich in het bouwblok tussen de Burchtstraat en de Wolstraat (fig. 1.4).
Bij een terreininsprectie op 8 maart 2018 kon worden vastgesteld dat het terrein dicht bebouwd is. In de Burchtstraat bevindt zich een onderkelderd schoolgebouw (*oefenschool*) met 4 bouwlagen (fig. 1.5, 1.6 en 1.7). Op de hoek van de Burchtstraat en Wolstraat bevindt zich een niet-onderkelderd *hoekpaviljoen* (fig. 1.8). Tussen het schoolgebouw en het hoekpaviljoen ligt een overdekte en volledig verharde speelkoer. In de Burchtstraat en de hoek omgaand met de Wolstraat bevinden zich redelijk recente rijhuisjes De huisnummers 47 tem 53 zijn onderkelderd tot op een diepte van 1,6 m onder het maaiveld (fig. 1.1.9 en 10). Over de andere huizen is geen informatie beschikbaar.
In het noordoosten van het terrein bevindt zich een onderkelderde *praktijkschool* met ten westen ervan een niet-onderkelderde sanitaire blok (fig. 1.11). De praktijkschool bevat een kruipkelder van ca. 1,2 m hoog .
Het midden van het bouwblok bestaat uit verharde speelkoeren van de beide schoolgebouwen in het noorden en zuiden met daartussen de smalle tuintjes en achterkoten van de rijwoningen.

Beschrijving geplande werken:

[3] Alle beschikbare informatie en plannen werden door de opdrachtgever en architectenbureau RE-ST aangeleverd.

De geplande werken omvatten voornamelijk renovaties van verschillende gebouwen, samen met de sloop en nieuwbouw van 4 rijwoningen en de herinrichting van het binnengebied met een groenzone en 18 bovengrondse parkeerplaatsen (fig. 1.12).
Concreet wordt het reeds onderkelderde schoolgebouw in de Burchtstraat (*oefenschool*) gerenoveerd en omgevormd tot 3 lofts, met een gemeenschappelijke kelder.
Ook het hoekpaviljoen op de hoek van de Burchtstraat en de Wolstraat wordt gerenoveerd.
Aan het bestaande praktijkschooltje dat deels in het binnengebied valt, grenst een sanitaire blok.
Deze sanitaire blok wordt gesloopt om toegang te geven tot het bouwblok van de praktijkschool.
De praktijkschool wordt eveneens gerenoveerd, hierin zullen kantoren komen met mogelijk een extra verdieping bovenop aan de voorzijde.

De rijhuizen langs de Wolstraat met nummers 45, 47, 49, 51 en 53 en hun achterbouw worden gesloopt en vervangen door 4 nieuwbouw rijwoningen.
Deze worden gebouwd zonder kelder en gefundeerd op plaat, aansluitend op het straatniveau van de Wolstraat.

Alle structuren en bomen in het binnengebied worden verwijderd en gesloopt. Het nieuwe binnengebied zal worden voorzien met een waterdoorlatende verhardingen en enkele groeninvullingen als een collectieve groenruimte. Het betreft lage vegetatie alsook enkele middelhoge beplantingen, hagen en kleine bomen
Tevens worden er in het totaal 18 tijdelijke parkeerplaatsen voorzien aan de randen van het binnengebied (weergegeven op plan fig. 1.12). Zo komt onder de te behouden en te renoveren luifel tussen de oefenschool en het hoekpaviljoen een fietsenstalling en 5 parkeerplekken.
Bij de heraanleg van het binnengebied wordt het terrein overal genivelleerd dmv <u>een ophoging zonder voorafgaandelijke afgraving</u> (zie snedes bestaande en nieuwe toestand met weergave van de ophoging fig. 1.13 en 1.14). Allicht zal men wel machinaal de bestaande verharding opbreken en de nieuwe grond aanvoeren.

Fig. 1.4: Zicht op het projectgebied.

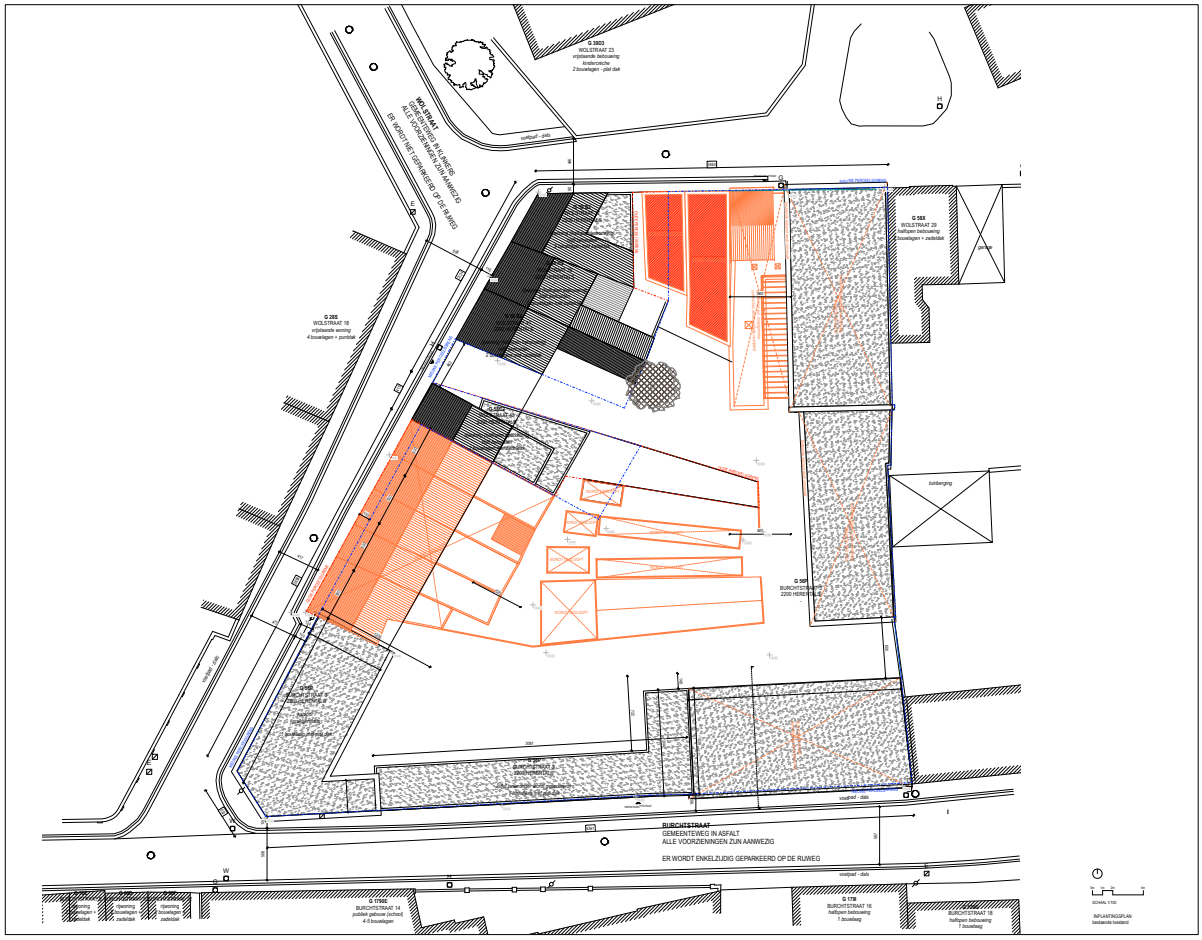

Fig. 1.5:Projectgebied: bestaande toestand met in rood de te slopen woningen en structuren.

Fig. 1.6. Bestaande toestand

Fig. 1.7: Oefenschool

Fig. 1.8: Hoekpaviljoen

Fig. 1.9: Gekende onderkeldering van de rijhuizen (blauwe inkleuring.)

Fig. 1.10: Rijhuizen Wolstraat 53, 51, 49, 47 en 45

Fig. 1.11: Praktijkschool

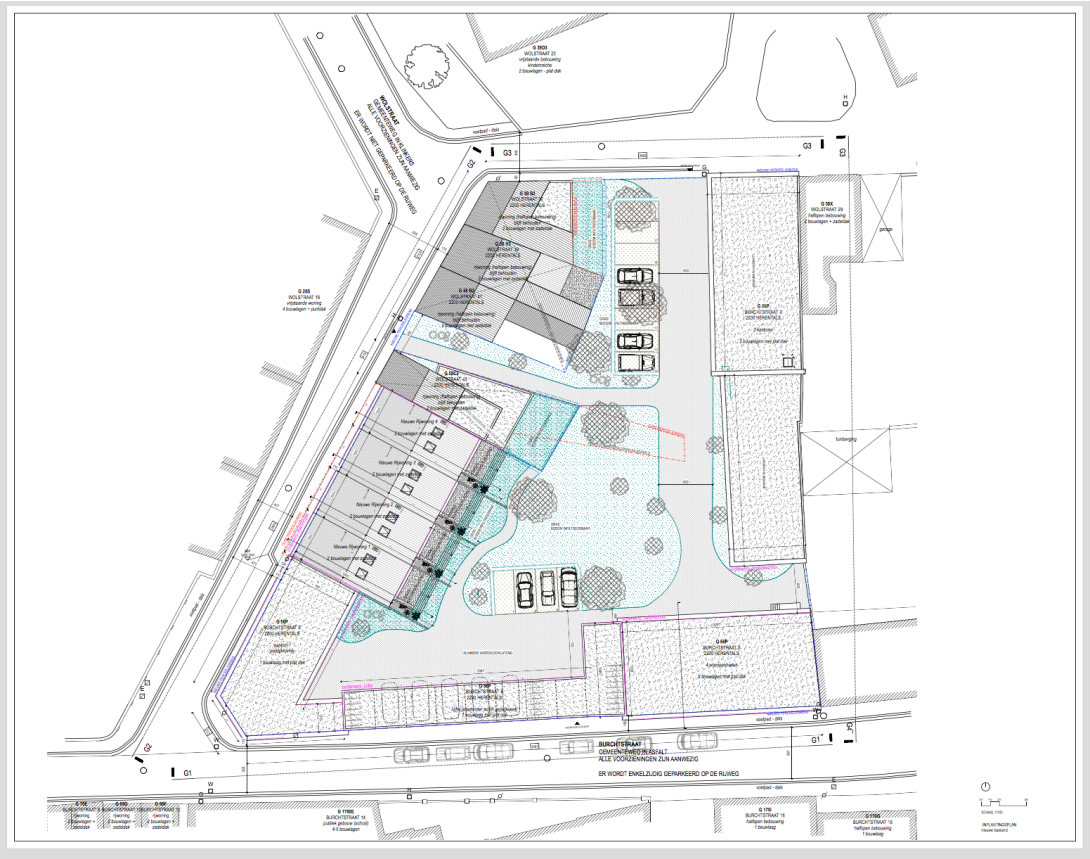

Fig. .12: Inplantingsplan nieuwe toestand

Fig. 1.13: Terreinsnede: bestaande toestand

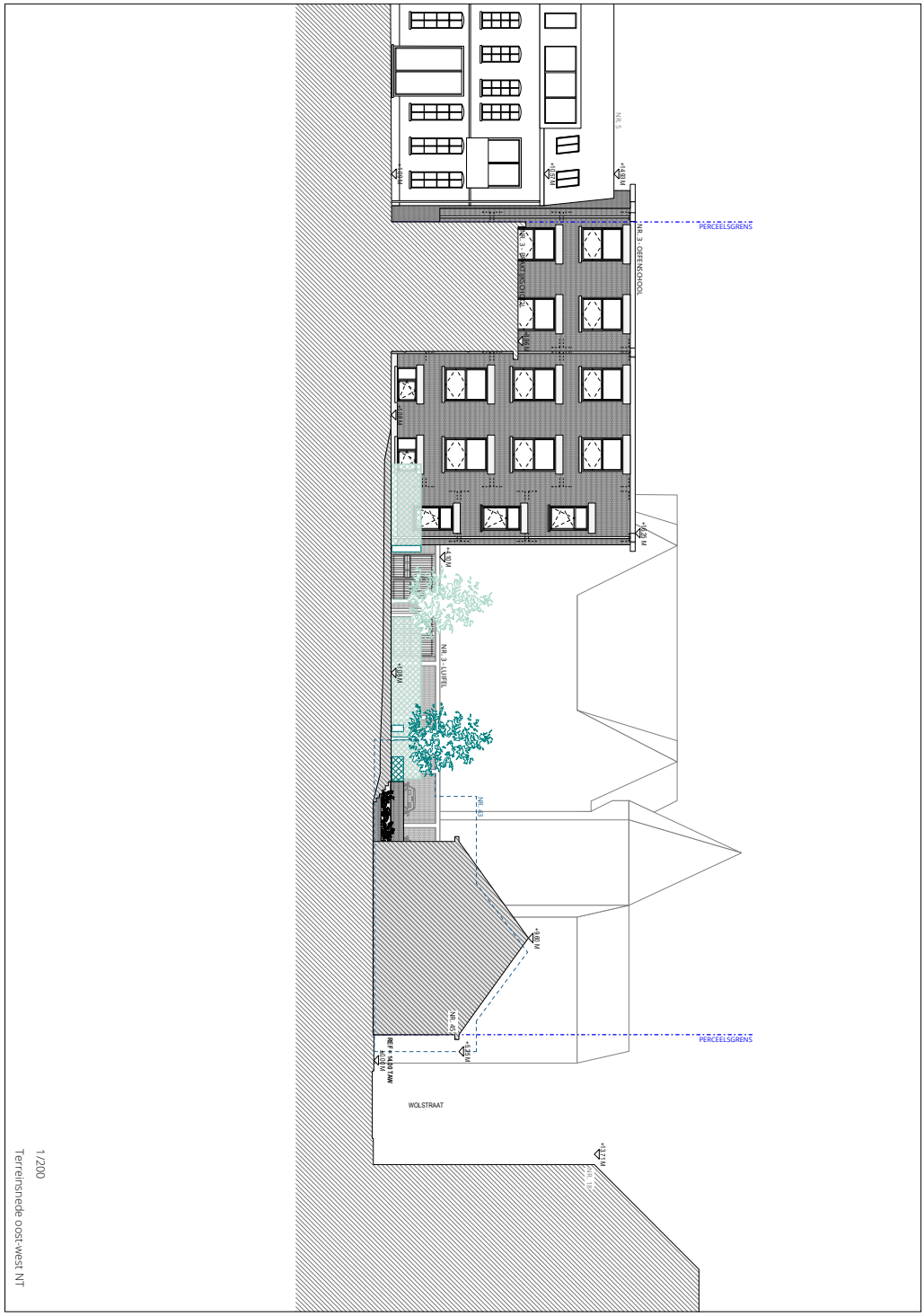

Fig. 1.14: Terreinsnede: nieuwe toestand

1.1.4 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht[4]. Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties en de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van Onroerend Erfgoed[5]. Het historisch kaartmateriaal (Ferraris en Popp) is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be.
Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan.
Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied ligt omsloten door de Wolstraat en de Burchtstraat, ten noordoosten van het stadscentrum van Herentals.
Herentals ligt in de Kempen op het uiteinde van een oost-west georiënteerde dekzandrug die de Netevallei flankeert. Het zuidelijke deel van de stad is hoger gelegen (ca. 15 m TAW) dan het noordelijke deel dat afhelt naar het alluviale gebied van de Kleine Nete en Molennete (ca. 12 m TAW) (fig. 1.15).Het projectgebied ligt in het lager gelegen noordelijk deel. Op het terreinprofiel is af te lezen dat het projectgebied op een hoogte van ca.14-15 m TAW ligt en licht afhelt naar het noorden toe.
De afwatering gebeurt via de Kleine Nete en de beken die erin uitmonden, waaronder de Hellekensloop ten oosten van het projectgebied.

[4] www.dov.vlaanderen.be
[5] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120650

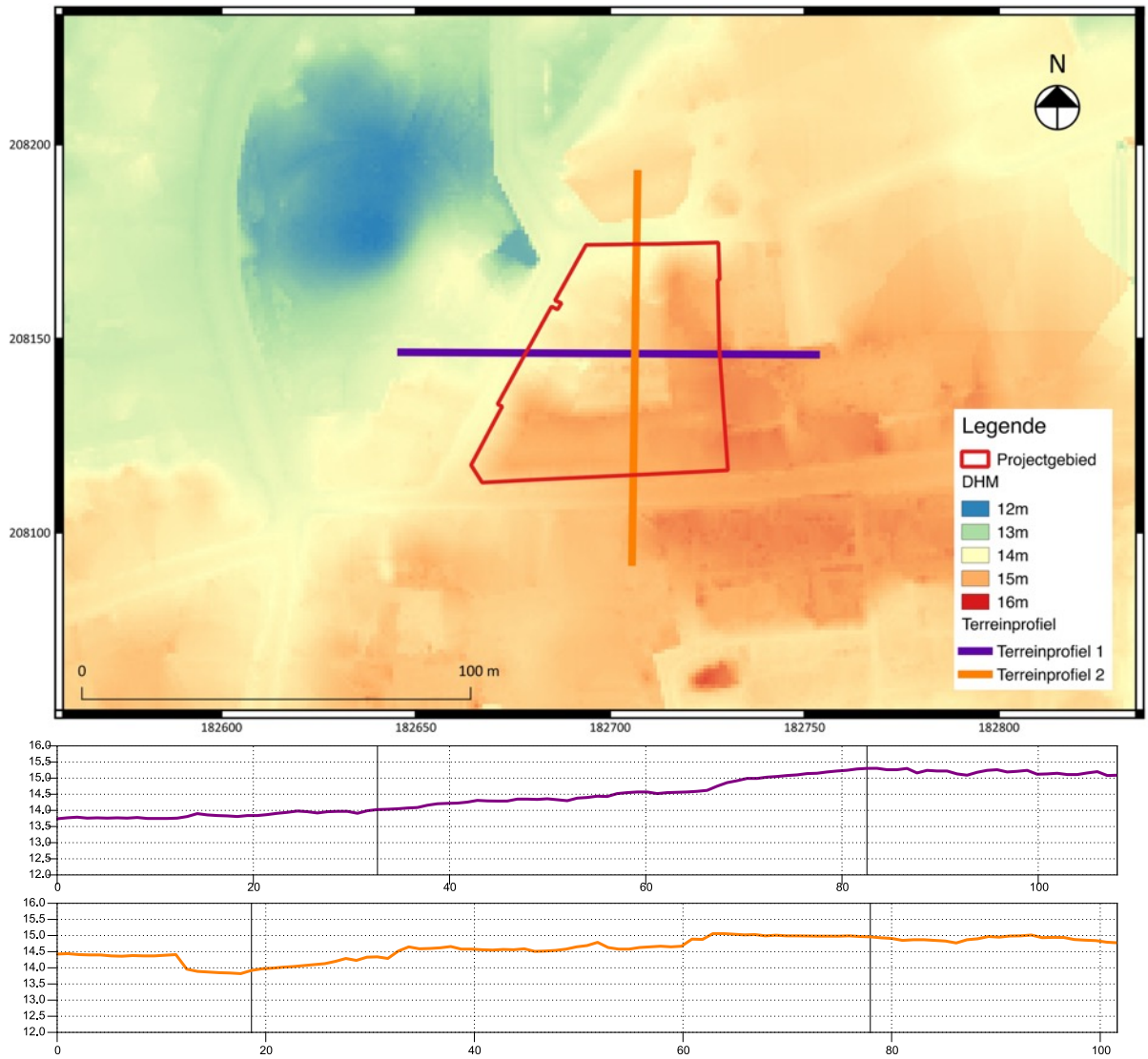

Fig. 1.15: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Herentals maakt deel uit van de archeo-regio de Kempen (fig. 1.2).
Het projectgebied ligt in bebouwd gebied (OB) en is bijgevolg niet gekarteerd. In de omgeving komen zandgronden voor (fig. 1.16). Voor het oostelijk gedeelte van het projectgebied zijn dit matig droge tot matig natte zandbodems zonder profiel (Zdp) en zeer natte lemig zandbodems zonder profiel met veen op geringe of matige diepte (v-Sfp3) en met grondwater en reductiehorizont beginnend tussen 40 en 80 cm[6].

Op de tertiair geologische kaart bevindt zich onder het projectgebied de Formatie van Diest (uit het Mioceen) (fig. 1.17). Het betreft groen tot bruin zand dat heterogeen is met meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken, kleirijke horizonten en micarijke horizonten. De zanden zijn ook glauconiethoudend.

[6] Baeyens 1970: 43-71.

Volgens de gegevens van de quartair geologische kaart (fig. 1.18) bevindt zich onder het projectgebied de Formatie van Singraven (uit het Holoceen). Het betreft klei, venig en siltig fijn zand en soms grof zand. Hier en daar komen pure veenlagen voor. Deze vaak ijzerhoudende afzettingen zijn het resultaat van (sub)recente alluviatie in het bekken van de Grote en Kleine Nete en het Groot Schijn. De dikte bedraagt 1 à 2 m.
Onder de Formatie van Singraven komt bedekt alluvium (uit het Tardi-Weichselaan) voor. Het betreft fijn tot grof zand, vaak grindhoudend en soms veenrijk. De dikte van de afzetting schommelt tussen 1 en 5 m maar kan lokaal bijna 10 m bedragen.

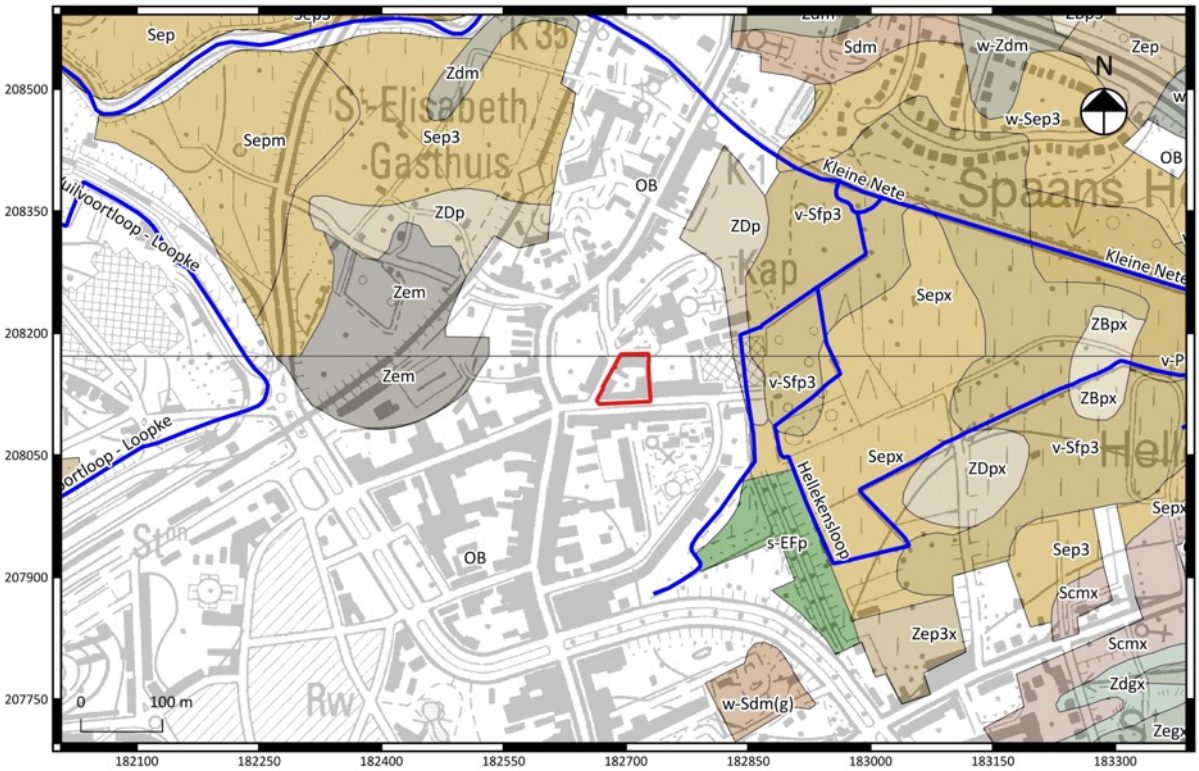

Fig. 1.16: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen)

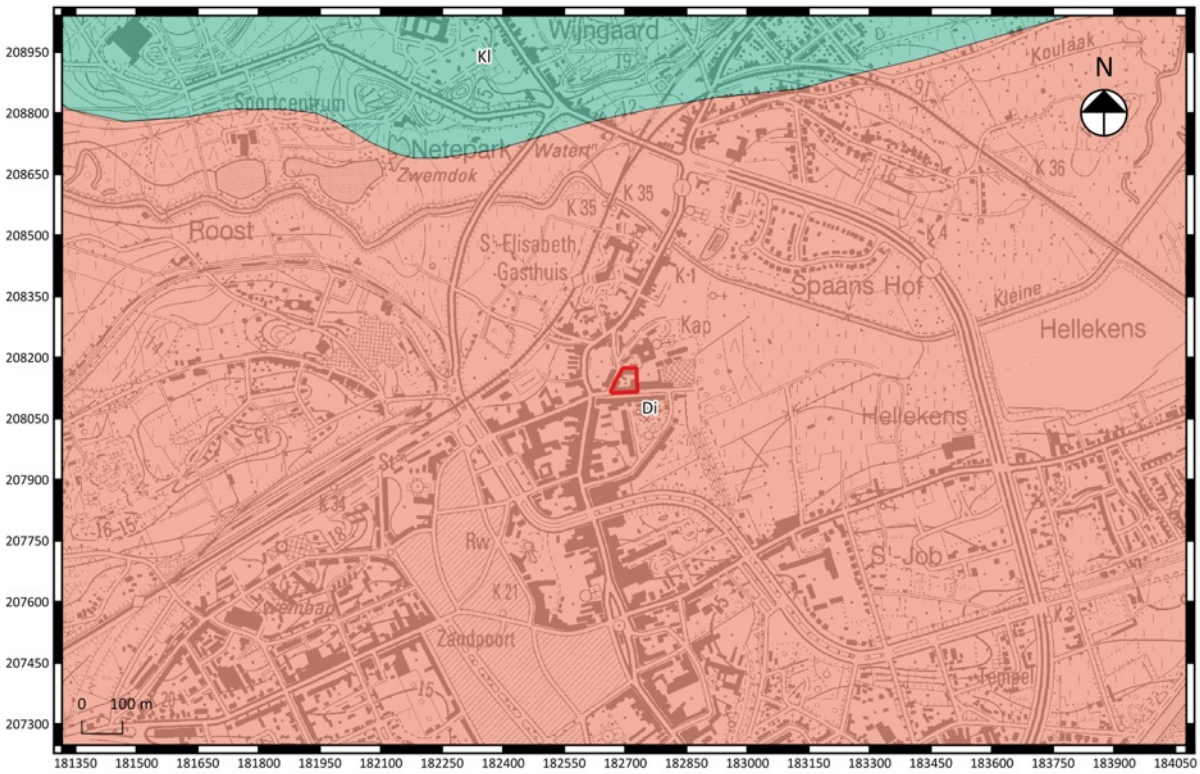

Fig. 1.17: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt-Vlaanderen)

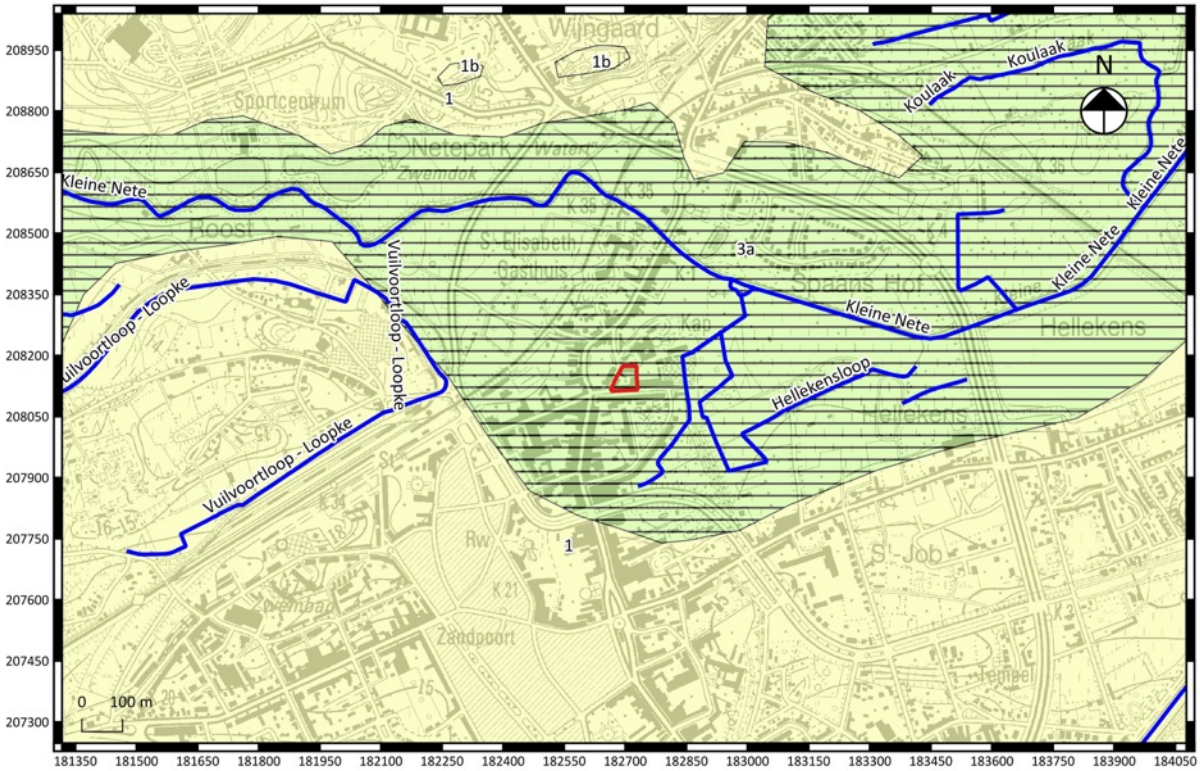

Fig. 1.18: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt-Vlaanderen)

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied

Over de pre-stedelijke occupatiegeschiedenis zijn tot op heden geen gegevens voorhanden[7]. Het projectgebied valt binnen de grenzen van de historische stadskern van Herentals zoals afgebakend door Onroerend Erfgoed.

De oorsprong van Herentals zou teruggaan op een vroegmiddeleeuws villadomein (*villam de Hernehals*) dat als onverdeeld allodium op een niet gekend tijdstip in handen kwam van het kapittel van reguliere kanunnikessen van Bergen en waaruit zich de Sint-Waldetrudiskerk en de parochie van Sint-Waldetrudis ontwikkeld hebben. Het patrocinium is gewijd aan de in 1039 heilig verklaarde 7de-eeuwse adellijke vrouw.

De eerste vermelding van *Herentals* duikt pas op in een pauselijke bul uit 1147-1150[8]. Wellicht ging het om een nederzettingskern die zich ten noorden aan de Neteloop ontwikkelde. Herentals had dus oorspronkelijk twee kernen, een kern in kerkelijk bezit op een ouder domein ten zuiden en een nieuwere economische kern, de *villa nova*, ten noorden.

Omwille van eigen economische, strategische en politieke belangen steunde hertog Hendrik I de kooplui bij conflicten tussen de traditionele domaniale maatschappij en de handelsnederzetting en stichtte hij in 1209 de stad en vrijheid Herentals op het goed van de reguliere kanunnikessen van Bergen waarvan hem vanaf dan ook ten dele de rechten en inkomsten toekwamen. De stad had een belangrijke strategische positie binnen het hertogdom Brabant, met de ligging op de economisch belangrijke landweg Brugge-Antwerpen-Maastricht-Keulen en de waterweg van de Kleine Nete. In eerste instantie ontwikkelde de nieuwe stad zich voornamelijk in het noordelijke deel met o.a. de oprichting van het Elisabethgasthuis (voor 1253) en het oude begijnhof (voor 1266).

In 1303 reikte Jan II een stadskeure uit. Reeds voor het einde van de 13de eeuw ontwikkelde Herentals zich dank zij de plaatselijke lakennijverheid tot een belangrijke economische speler in het hertogdom Brabant. Het politieke belang van de stad blijkt uit het uitroepen van Herentals tot hoofdstad van het markgraafschap in 1356 ter vervanging van Antwerpen dat toen naar het graafschap Vlaanderen werd overgeheveld. In de 15de eeuw werden twee nieuwe kloosters gesticht: het Besloten Hof van de norbertinessen in 1410 en het minderbroedersklooster in 1472. Ook de gotische Sint-Waldetrudiskerk (14de-15de eeuw) en de lakenhal/stadhuis (15de eeuw) werden in deze bloeiperiode gebouwd.

De lakenhal is rond het begin van de 15de eeuw opgetrokken. Vanaf 1430 deed het ook dienst als stadhuis.

Over het ontstaan van de stadsomwalling is nog zeer weinig gekend. De oprichting van de stad in 1209 hield ook het recht tot stadsomwalling in maar het is niet geweten wanneer de oudste omwalling tot stand is gekomen.

Ook in de 16d^{e} eeuw bleef de bloei van Herentals stand houden. Vele monumenten werden gebouwd (o.a. het Vleeshuis) of verbouwd (o.a. de Lakenhal).

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) had Herentals als garnizoensstad veel te lijden zodat in de 17de eeuw de economische rol van de stad uitgespeeld was. Herentals was enkel nog van betekenis als lokaal marktcentrum en kende een terugval van bevolking. In deze periode deed de orde van de Augustijnen zijn intrede (1613 met voltooiing van het klooster in 1727). De orde werd ontbonden in de Franse revolutie. Vanaf 1578 is de Herentalse stadsomwalling om militair-strategische doelstellingen verkleind tot achter de Nete en zijn de stadspoorten onder militaire invloed aangepast tot een systeem van vooruitspringende vijfhoekige bastions en schansen in aarde. Door de verkleining van de stadsomwalling vielen het oude begijnhof en een artisanale zone buiten

[7] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/cai/zone/140033
[8] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/21665

de muren. Het begijnhof werd in 1578 gesloopt maar het areaal kreeg tijdens de Spaanse bezetting vanwege de strategische ligging, de functie van Spaans Fort.

Het projectgbied ligt tussen de locatie waar vanaf 1472 het minderbroederskloster zou worden opgericht en het begijnhof. Een ets van Versteylen (1816-1888) toont de kloostergebouwen van het minderbroederklooster (convent, gastenkamer, bibliotheek, kerk) in een rechthoek geschikt rond een binnenkoer en met een uitloper naar het noorden toe (de slaapvertrekken) (fig. 1.19). Op de voorgrond links is de Molennete afgebeeld.
In het begin van de 19de eeuw -na de sluiting van het klooster tijdens de Franse revolutie- vestigt de textiel- en wolfabriek Diercxsens-Van Genechten zich in de gebouwen (fig. 1.22 en 1.23). In functie van deze activiteiten wordt op de Molennete een dubbele watermolen geplaatst. De toenmalige benaming van de Wolstraat (de Molenstraat) is hier een verwijzing naar.
In 1885 brandt het voormalig klooster gedeeltelijk af. De gebouwen worden in 1934 aangekocht door de Zusters van de Voorzienigheid en de Onbevlekte Ontvangenis en verbouwd tot *Instituut van de Voorzienigheid*. Vier jaar later vinden er nieuwe verbouwingen plaats en wordt het weeshuis een school[9].
Net ten oosten van het projectgebied ligt de voormalige pastorie van het begijnhof (Burchtstraat nummer 7). De rest van het straatbeeld wordt beheerst door schoolgebouwen van het Sint-Jozefinstituut (nummers 3 en 14) en een Basisschool (nummer 5) als oefenschool bij de Normaalschool opgericht naar ontwerp van J. Somers en C° van 1924[10].
Het begijnhof ligt ten zuiden van het projectgebied.

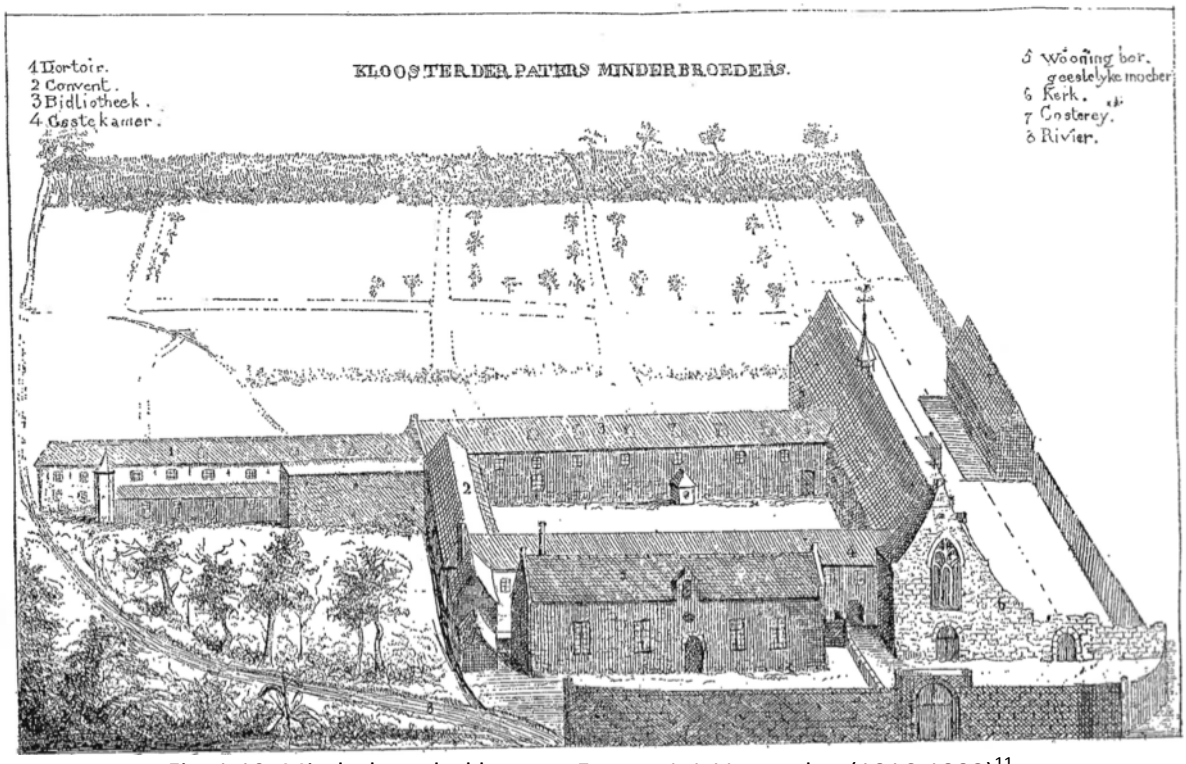

Fig. 1.19: Minderbroederklooster. Ets van J. J. Versteylen (1816-1888)[11]

[9] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/47158
[10] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/106382
[11]

Op cartografische bronnen is binnen het projectgebied bebouwing weergegeven. Op de kaart van Jacob van Deventer (1558-1575) zijn individuele gebouwen geschetst in het westen en zuiden (fig. 1.20). Het huidige verloop van de Wol- en de Burchtstraat is reeds herkenbaar op deze weergave.
Op de Ferrariskaart (1771-1778) staat een rechthoekig gebouw afgebeeld in de zuidwesthoek van het projectgebied (fig. 1.21). Het verloop van de Wolstraat is anders afgebeeld dan op de kaart van Jacob van Deventer en recentere kaarten. Op de Ferrariskaart loopt de weg naar het noordwesten ipv naar het noordoosten. Wellicht is dit eerder een foutieve weergave, dan wel de werkelijke toestand aangezien het weinig waarschijnlijk lijkt dat deze weg verlegd zou zijn en vervolgens weer in zijn oorspronkelijke tracé zou worden herlegd.
Op de Atlas van de Buurtwegen (1841) en de Vandermaelenkaart zijn opnieuw individuele gebouwen getekend langs de zuid , west- en noordzijde (fig. 1.22 en 1.23). De oostzijde van het projectgebied is niet bebouwd.

De huidige schoolgebouwen in de noord- en zuidoosthoek van het terrein zijn 20ste-eeuws en zijn zichtbaar op een luchtfoto van 1971 (fig. 1.24) .

Fig. 1.20: Uittreksel en detail uit de kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het projectgebied[12]

12 http://opteron1.kbr.be/cgi-bin/opac.cgi?P0=NKBR&P1=1_JAN&P9=&P5=20&P4=&P2=8&P3=R_BBH&P6=72_1588270

Fig. 1.21: Uittreksel en detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Fig. 1.22: Uittreksel en detail uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Fig. 1.23: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

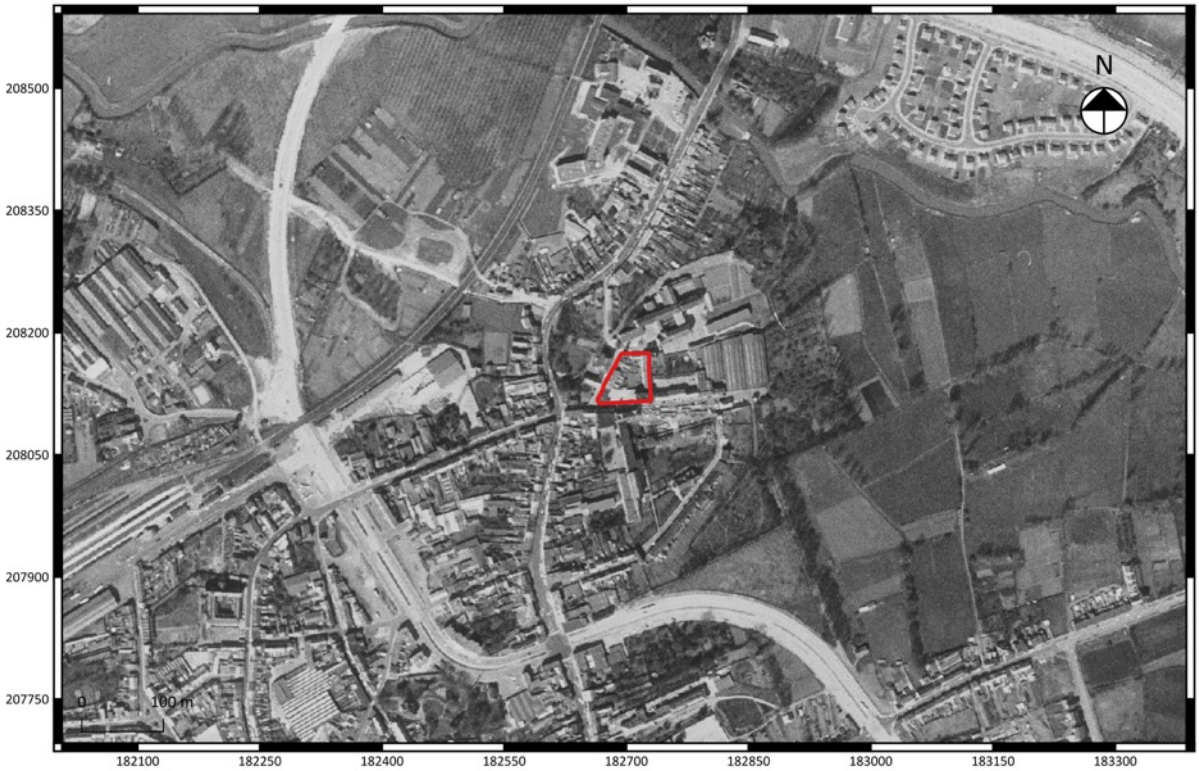

Fig. 1.24: Luchtfoto 1971 met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied tal van historische gebouwen/relicten en enkele vondstmeldingen opgenomen (fig. 1.29).
Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de historische stadskern van Herentals.
Het projectgebied zelf ligt ten zuiden van het laatmiddeleeuwse minderbroederklooster (CAI 113202)[13]. Het gebied valt binnen het tracé van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (CAI164118) zoals ook op de Ferrariskaart te zien is en het tracé van de 17de-eeuwse stadsomwalling (CAI102023). Op CAI-locatie CAI100577 bevinden zich mogelijk overblijfselen van de Floristoren die deel uitmaakte van de stadsomwalling[14].

Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het begijnhof en Sint-Catharinakerk (CAI 113139). Het betreft het huidige, 16de-eeuwse, begijnhof met een deels ommuurd, driehoekig pleinbegijnhof met een vrij centraal gelegen kerk. De begijnhofkerk is een georiënteerde, laatgotische pseudobasiliek, gebouwd tussen 1599 en 1614, en centraal gelegen op het deels omhaagde voormalige kerkhof[15]. Ten zuiden en ten oosten bevinden zich de begijnenwoningen opklimmend tot de 17de, 18de en 19de eeuw. Een eerste begijnhof zou vóór 1266 gesticht zijn[16] en situeerde zich in het meest noordelijke stadsgedeelte, het Nieuwland ten noorden van de Kleine Nete[17]. In 1578, tijdens de Tachtigjarige oorlog werd dit begijnhof omwille van strategische redenen gesloopt door het calvinistische stadsbestuur (1576-1584). In 1590 kregen de begijnen van de stadsmagistraat de toelating om 26 huizen en gronden tussen de "Hoge" (Begijnenstraat) en de "Lage Burchtstraat" (Burchtstraat) aan te kopen voor de aanleg van een nieuw begijnhof binnen de stadswallen. Deze toelating werd in 1597 bekrachtigd door Filips II.
Eveneens ten zuiden van het projectgebied ligt het 17de-eeuwse Augustijnenklooster en infirmerie (CAI113204).
Aan de Burchtstraat 7, tussen het projectgebied en het begijnhof bevindt zich de voormalige pastorij van het begijnhof van Herentals (CAI113147). In delen van de pastorij vond in 2015 in het kader van restauratiewerken en vernieuwing van de vloer een beperkt onderzoek plaats. Hierbij werden stratigrafisch oudere muren en structuren aangesneden [18]. Het archeologisch vlak lag hoog bij deze opgraving: in de afgegraven 30cm dagzoomde de C-horizont reeds op verschillende plaatsen.
CAI-locatie 113145 betreft het laatmiddeleeuwse Sint-Elizabethgasthuis en CAI-locatie 105690 het 17de-eeuws gebouw *De Augustijn.*

Tenslotte werden op een aantal plaatsen vondstmeldingen geregistreerd:
-CAI113199: Vindplaats van 16de-eeuwse funderingen en postmiddeleeuws aardewerk.
-CAI 102283: Vindplaats van scherven van volmiddeleeuws aardewerk.
-CAI 100110: Vindplaats van lithisch materiaal uit het mesolithicum.

[13] https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/113202
[14] https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/100577
[15] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/47015
[16] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/6378
[17] Cools & Bellemans 2007: 9.
[18] Vander Ginst & Smeets 2015: 23

De aanduiding *2015/nvp/002* is een zone waar in het kader van een bureauonderzoek boringen werden uitgevoerd[19]. De uitgevoerde boringen wezen op hydromorfe plaggenbodems.

In de omgeving van het projectgebied zijn nog volgens de gegevens van het Geoportaal Onroerend Erfgoed enkele beschermde monumenten en beschermde monumenten en stadszichten geïnventariseerd (fig. 1.30).
Ten westen van het projectgebied bevindt zich het beschermde monument *Herenhuis Molenwaterhof* of *kasteel Diercxsens* (Molenstraat 6, nu Wolstraat 18), een neoclassicistisch herenhuis met ommuurde tuin en bijgebouwen, opgetrokken in 1841[20]. De omgeving is sinds 11-9-1979 beschermd als stadsgezicht[21].
Ten westen van het projectgebied, aan de Burchtstraat 7 (nu 5), bevindt zich de voormalige pastorie van het begijnhof[22].
Ten noorden ligt het als monument beschermde Weeshuis instituut van de voorzieningen[23].
Het gedeelte tussen de Molennete, de Wolstraat en de achterzijde van de bebouwing langs de Nederrij is beschermd als stadszicht sinds 16-sep-1994[24].
Het begijnhof ten zuiden van het projectgebied, de schoolgebouwen in de Burchtstraat tegenover achterzijde begijnhof en de achtertuinen van begijnhof begrensd door Augustijnslei en Begijnvest, en brandweerkazerne (infirmerie augustijnenklooster) zijn sinds 11-sep-1979 beschermd als stadsgezicht[25].

1.2.4 Controleboringen

Om de impact van de geplande werken ter dege te kunnen inschatten, werden bij de terreininspectie op 8 maart 2018 tevens 3 controleboringen gezet verspreid over het terrein (fig. 1.25 tem fig. 1.28). De boringen 1 en 2 werden gezet op de speelplaats in het zuiden van het terrein, boring 3 in een achtertuintje van een rijhuis langs de Wolstraat. Op het moment van de boringen was men tevens bezig met de machinale sonderingen. Er kon dan ook deels gebruikt gemaakt worden van de door de uitvoerder hiervan reeds gemaakte openingen in de verharding van de speelplaats. In alle drie de controleboringen bleek een afdekkende donkerbruine laag met wat puinvermenging aanwezig te zijn tot op de bereikte diepte van 125 cm (bij gebrek aan verlengstuk kon niet dieper worden geboord). Nergens was het archeologisch relevante vlak dus bereikt. Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat met de geplande werken in het binnnengebied, die een nivellering door middel van ophoging zonder voorafgaandelijke afgraving inhouden, het potentieel aanwezige archeologische vlak niet bedreigd wordt. Bij verwijdering van de bestaande betegeling en verharding is het potentiele archeologische vlak immers nog beschermd met een buffer van meer dan 1 Meter.

[19] Vander Ginst e.a. 2015: 37-38.
[20] https://beschermingen.onroerenderfgoed.be/object/id/OA002003/ en https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/47157
[21] https://beschermingen.onroerenderfgoed.be/object/id/OA002003
[22] https://beschermingen.onroerenderfgoed.be/object/id/OA001996
[23] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/47158
[24] https://beschermingen.onroerenderfgoed.be/object/id/OA002370
[25] https://beschermingen.onroerenderfgoed.be/object/id/OA002001

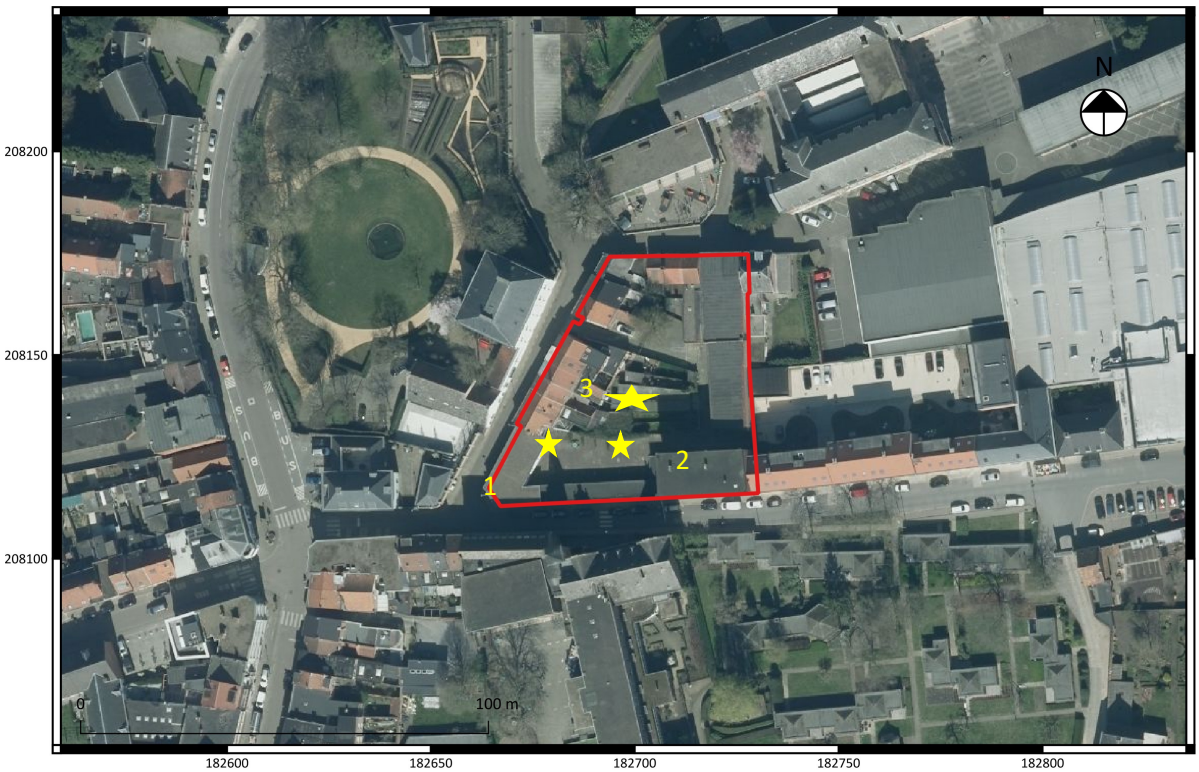

Fig. 1.25: Visualisatie van de 3 controleboringen.

Fig. 1.26: Controleboring 1

Fig. 1.27: Controleboring 2

Fig. 1.28: Controleboring 3

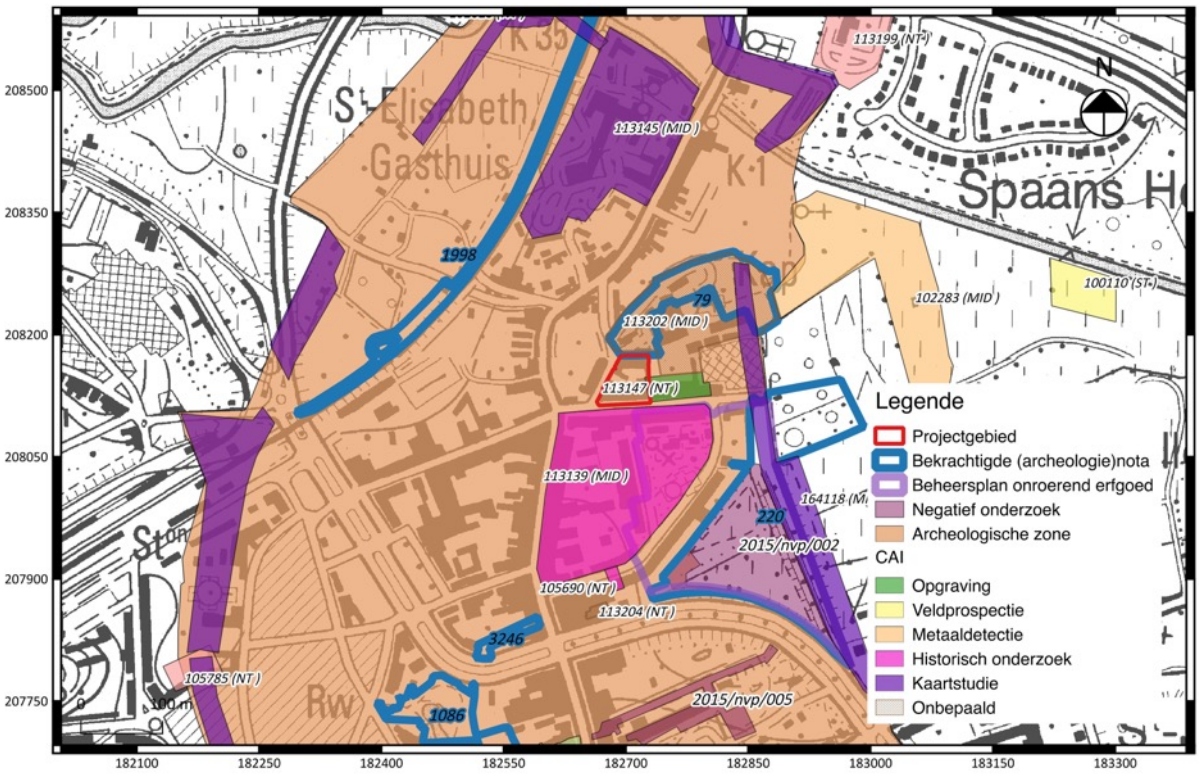

Fig. 1.29: Topokaart met de CAI-polygonen met situering van het projectgebied[26].

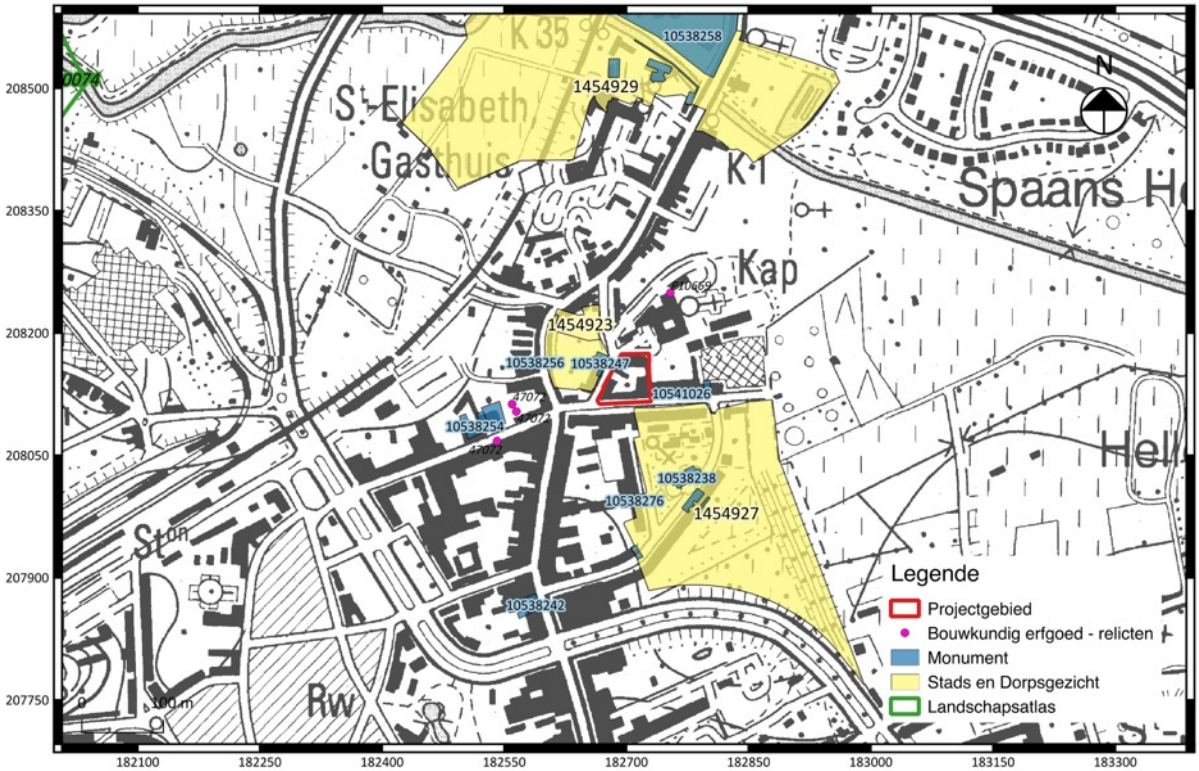

Fig. 1.30: Topokaart met de polygonen ivm Beschermde monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en zones waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.

[26] www.agiv.be

1.2.5 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied valt binnen de stadskern (archeologische zone) van Herentals en ligt tussen de locatie waar vanaf 1472 het minderbroedersklooster zou worden opgericht en het begijnhof. Op de geraadpleegde historische kaarten is bebouwing weergegeven binnen het projectgebied. Deze concentreert zich steeds in het zuiden en westen, langs de Burchtstraat en de Wolstraat. Vanaf de Atlas der Buurtwegen (1841) is er ook bebouwing aan de noordzijde van het projectgebied weergegeven. De schoolgebouwen in het noordoosten en zuidoosten van het projectgebied dateren uit de 20ste eeuw.
Het projectgebied bevat theoretisch vooral potentieel op het aantreffen van (post) middeleeuwse bewoning.

Ondanks de potentieel interessante locatie van het projectgebied wordt toch geen vervolgonderzoek geadviseerd.
Buiten de geplande renovaties van de bestaande gebouwen *oefenschool*, *hoekpaviljoen* en *praktijkschool* gaat men enkel 5 deels onderkelderde rijwoningen met achterliggende koterij aan de kant van de Wolstraat afbreken en er 4 nieuwe, niet-onderkelderde rijwoningen voor in de plaats zetten. Het binnengebied tussen al deze gebouwen wordt heraangelegd waarbij met het terrein gaat ophogen door grond op te hogen zonder deze eerst af te graven. In elk geval wezen de 3 gezette controleboringen aan dat er een buffer van minstens 125 cm van bruine/grijze grond vermengd met wat puin is zowel op de huidige speelplaats als in één van de tuintjes van de rijwoningen. Deze ophoging garandeert dus dat ook door het machinaal wegnemen van de bestaande verharding en het aanvullen met nieuwe grond het potentieel aanwezige archeologische vlak niet bedreigd wordt.

1.2.6 Synthese

Het projectgebied valt binnen de stadskern (archeologische zone) van Herentals en ligt tussen de locatie waar vanaf 1472 het minderbroedersklooster zou worden opgericht en het begijnhof. Op de geraadpleegde historische kaarten (vanaf het midden van de 16de eeuw) is bebouwing weergegeven binnen het projectgebied. Deze concentreert zich steeds in het zuiden en westen, langs de Burchtstraat en de Wolstraat. Vanaf de Atlas der Buurtwegen (1841) is er ook bebouwing aan de noordzijde van het projectgebied weergegeven. De schoolgebouwen in het noordoosten en zuidoosten van het projectgebied dateren uit de 20ste eeuw.

Ondanks de potentieel interessante locatie van het projectgebied wordt toch geen vervolgonderzoek geadviseerd.
Buiten de geplande renovaties van de bestaande gebouwen *oefenschool*, *hoekpaviljoen* en *praktijkschool* gaat men enkel 5 deels onderkelderde rijwoningen met achterliggende koterij aan de kant van de Wolstraat afbreken en er 4 nieuwe, niet-onderkelderde rijwoningen voor in de plaats zetten. Het binnengebied tussen al deze gebouwen wordt heraangelegd waarbij met het terrein gaat ophogen door grond op te hogen zonder deze eerst af te graven. In elk geval wezen de 3 gezette controleboringen aan dat er een buffer van minstens 125 cm van bruine grond vermengd met wat puin is zowel op de huidige speelplaats als in één van de tuintjes van de rijwoningen. Deze ophoging van minstens 125 cm garandeert dus dat ook door het machinaal wegnemen van de bestaande verharding en het aanvullen met nieuwe grond het potentieel aanwezige archeologische vlak niet bedreigd wordt.

Bibliografie

Literatuur

Gecoro, 26-08-2014.WOLSTRAAT HERENTALS. Masterplan - studie ontwikkelingsmogelijkheden voor de site van het Instituut van de voorzienigheid/vzw Familiehulp (Nederij/Wolstraat/Burchstraat).

Baeyens 1970: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Herentals 45W*, Gent.

Cools J. & Bellemans P. 2007: *Bouwgeschiedenis van het Sint-Catharinabegijnhof te Herentals: een verhaal van vier eeuwen bouw- en wooncultuur in Vlaanderen*, Herentals.

Vander Ginst V, Fockedey L. & Smeets M. 2015: *Archeo-rapport 272: Een archeologische bureaustudie en booronderzoek in het Begijnhof te Herentals*, Kessel-Lo.

Vander Ginst V & Smeets M. 2015: *Archeo-rapport 296: Het archeologisch onderzoek in de pastorij van het begijnhof te Herentals*, Kessel-Lo.

Geraadpleegde websites (19 -12 -2017)

https://www.agiv.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://cai.onroerenderfgoed.be

http://opteron1.kbr.be

www.geopunt.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

https://delcampe.net

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie

https://beschermingen.onroerenderfgoed.be

Bijlagen

RIJWONINGEN NOORD
PRAKTIJKSCHOOL
nr. 37
nr. 35
nr. 33
nr. 3
nr. 39
nr. 41
nr. 43
nr. 45
nr. 47
nr. 49
nr. 51
nr. 53
BINNENGEBIED
RIJWONINGEN ZUID
OEFENSCHOOL
PAVILJOEN + LUIFEL
n
0
4
12
20

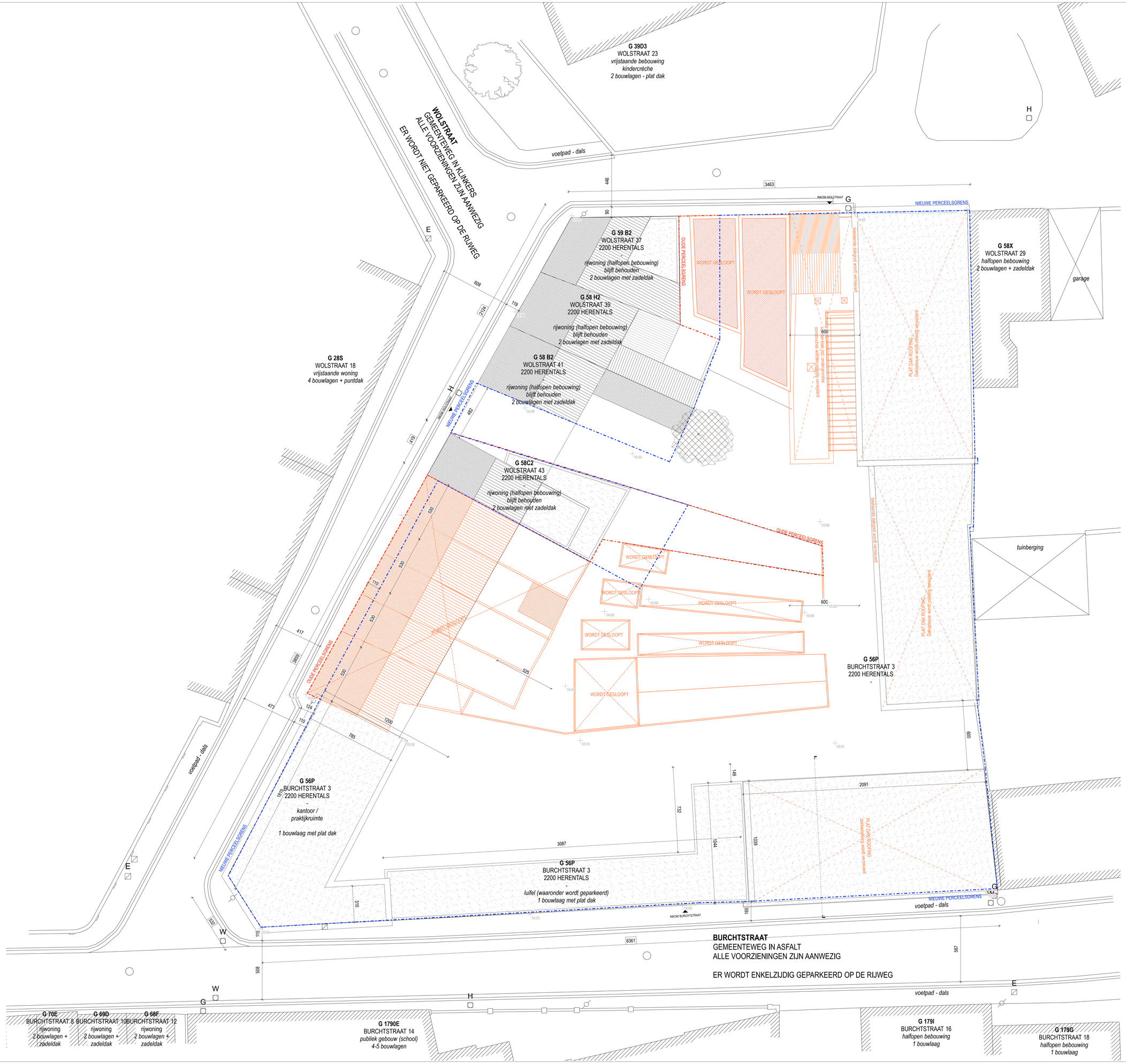

G 39D3
WOLSTRAAT 23
vrijstaande bebouwing
kindercrèche
2 bouwlagen - plat dak
WOLSTRAAT
GEMEENTEWEG IN KLINKERS
ALLE VOORZIENINGEN ZIJN AANWEZIG
ER WORDT NIET GEPARKEERD OP DE RIJWEG
voetpad - dals
G 59 B2
WOLSTRAAT 37
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58 H2
WOLSTRAAT 39
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58 B2
WOLSTRAAT 41
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 28S
WOLSTRAAT 18
vrijstaande woning
4 bouwlagen + puntdak
G 58C2
WOLSTRAAT 43
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58X
WOLSTRAAT 29
halfopen bebouwing
2 bouwlagen + zadeldak
garage
tuinberging
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
kantoor /
praktijkruimte
1 bouwlaag met plat dak
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
luifel (waaronder wordt geparkeerd)
1 bouwlaag met plat dak
NIEUWE PERCEELSGRENS
OUDE PERCEELSGRENS
WORDT GESLOOPT
PLAT DAK ROOFING
INKOM WOLSTRAAT
INKOM BURCHTSTRAAT
BURCHTSTRAAT
GEMEENTEWEG IN ASFALT
ALLE VOORZIENINGEN ZIJN AANWEZIG
ER WORDT ENKELZIJDIG GEPARKEERD OP DE RIJWEG
voetpad - dals
G 70E
BURCHTSTRAAT 8
rijwoning
2 bouwlagen +
zadeldak
G 69D
BURCHTSTRAAT 10
rijwoning
2 bouwlagen +
zadeldak
G 68F
BURCHTSTRAAT 12
rijwoning
2 bouwlagen +
zadeldak
G 1790E
BURCHTSTRAAT 14
publiek gebouw (school)
4-5 bouwlagen
G 179I
BURCHTSTRAAT 16
halfopen bebouwing
1 bouwlaag
G 179G
BURCHTSTRAAT 18
halfopen bebouwing
1 bouwlaag
SCHAAL 1/100
INPLANTINGSPLAN
bestaande toestand

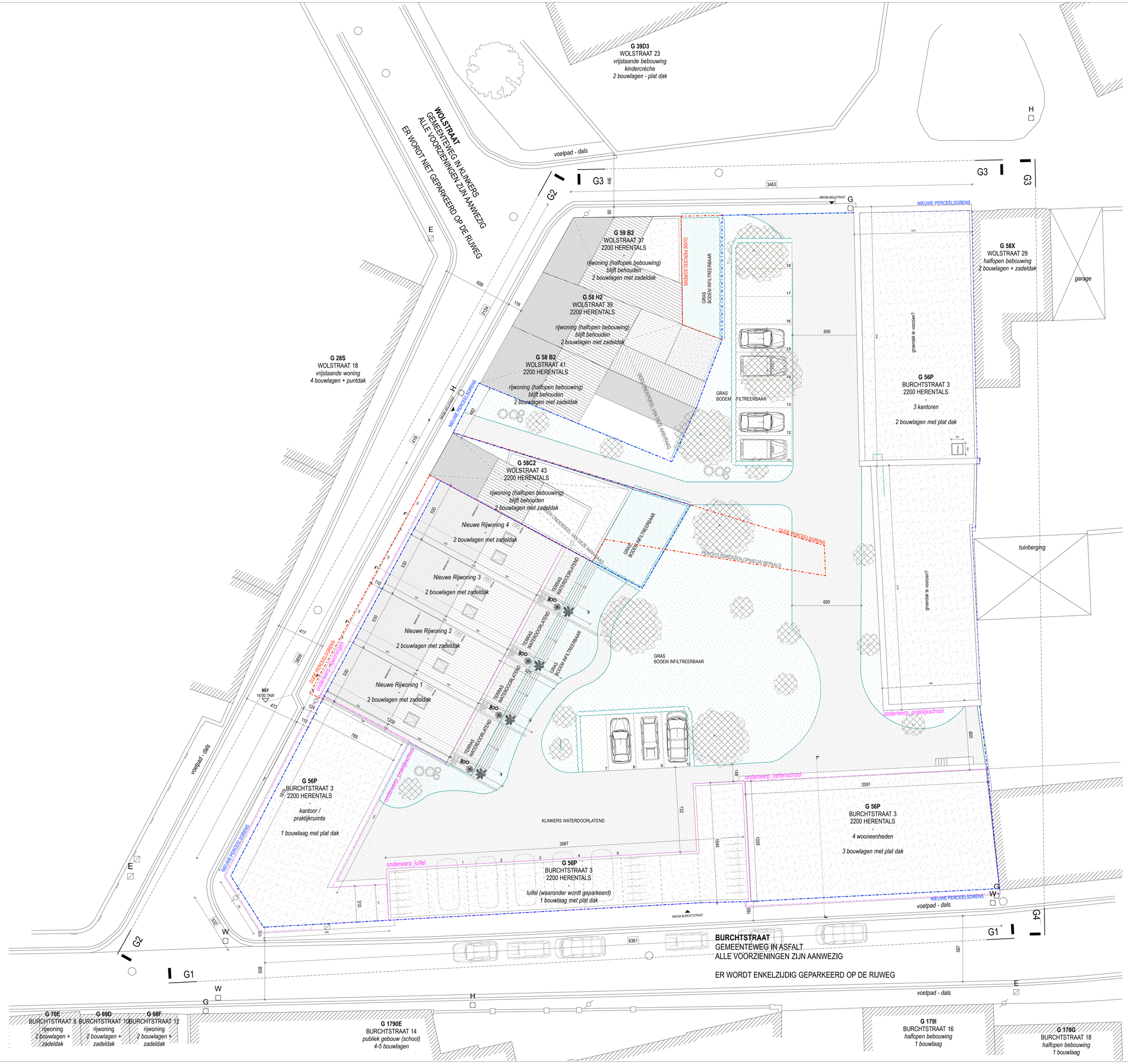
G 39D3
WOLSTRAAT 23
vrijstaande bebouwing
kindercrèche
2 bouwlagen - plat dak
WOLSTRAAT
GEMEENTEWEG IN KLINKERS
ALLE VOORZIENINGEN ZIJN AANWEZIG
ER WORDT NIET GEPARKEERD OP DE RIJWEG
voetpad - dals
G 28S
WOLSTRAAT 18
vrijstaande woning
4 bouwlagen + puntdak
G 59 B2
WOLSTRAAT 37
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58 H2
WOLSTRAAT 39
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58 B2
WOLSTRAAT 41
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
G 58C2
WOLSTRAAT 43
2200 HERENTALS
rijwoning (halfopen bebouwing)
blijft behouden
2 bouwlagen met zadeldak
Nieuwe Rijwoning 4
2 bouwlagen met zadeldak
Nieuwe Rijwoning 3
2 bouwlagen met zadeldak
Nieuwe Rijwoning 2
2 bouwlagen met zadeldak
Nieuwe Rijwoning 1
2 bouwlagen met zadeldak
G 58X
WOLSTRAAT 29
halfopen bebouwing
2 bouwlagen + zadeldak
garage
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
3 kantoren
2 bouwlagen met plat dak
groendak te voorzien?
tuinberging
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
kantoor /
praktijkruimte
1 bouwlaag met plat dak
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
4 wooneenheden
3 bouwlagen met plat dak
G 56P
BURCHTSTRAAT 3
2200 HERENTALS
luifel (waaronder wordt geparkeerd)
1 bouwlaag met plat dak
GRAS
BODEM INFILTREERBAAR
TEGRAS
WATERDOORLATEND
KLINKERS WATERDOORLATEND
OUDE PERCEELSGRENS
NIEUWE PERCEELSGRENS
PERCEELSGRENZEN OPNIEUW BEPAALD
onderwerp_praktijkschool
onderwerp_defenschool
onderwerp_luifel
INKOM WOLSTRAAT
INKOM BURCHTSTRAAT
BURCHTSTRAAT
GEMEENTEWEG IN ASFALT
ALLE VOORZIENINGEN ZIJN AANWEZIG
ER WORDT ENKELZIJDIG GEPARKEERD OP DE RIJWEG
G 70E
BURCHTSTRAAT 8
rijwoning
2 bouwlagen + zadeldak
G 69D
BURCHTSTRAAT 10
rijwoning
2 bouwlagen + zadeldak
G 68F
BURCHTSTRAAT 12
rijwoning
2 bouwlagen + zadeldak
G 1790E
BURCHTSTRAAT 14
publiek gebouw (school)
4-5 bouwlagen
G 179I
BURCHTSTRAAT 16
halfopen bebouwing
1 bouwlaag
G 179G
BURCHTSTRAAT 18
halfopen bebouwing
1 bouwlaag
SCHAAL 1/100
INPLANTINGSPLAN
nieuwe toestand

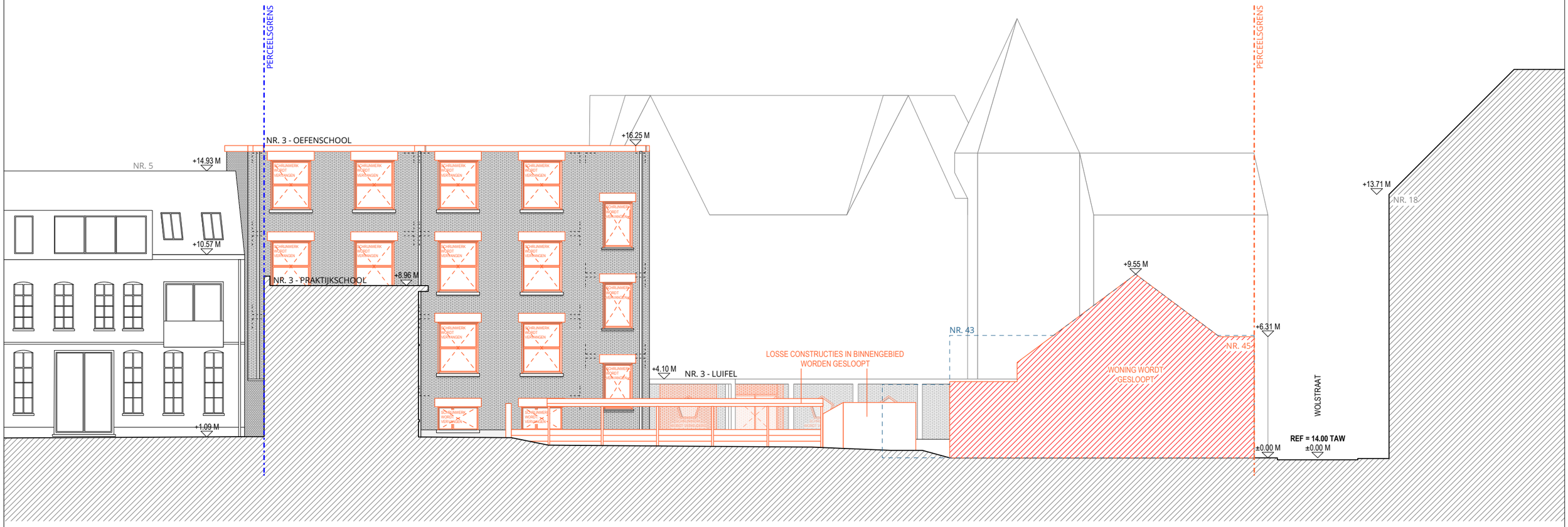

1/200

Terreinsnede oost-west BT

1/200

Terreinsnede oost-west NT